

Pogrebni ritual v pozni bronasti dobi

POGREBNI RITUAL V POZNI BRONASTI DOBI

O grobu iz Ulice Toma Brejca v Kamniku

Odprtje, 7.11.2018, ob 18. uri na gradu Zaprice

Razstava Medobčinskega muzeja Kamnik

Občasna arheološka razstava

Avtorici razstave in publikacije: Brina Škvor Jernejčič in Janja Železnikar

Lektoriranje: Ana Gruden

Oblikovanje: Vladimir Ristić

Izrisi kart: Andrej Podjed

Fotografije: Tomaž Lauko

Risarske rekonstrukcije: Andreja Peklar, Marjan Gabrilo

Projekt je bil finančno podprt s strani:
Ministrstva za kulturo RS in Občine Kamnik

Osrednja tema razstave s pomenljivim naslovom, ki zaznamuje tudi današnji novembrski čas, je grob, ki ga je leta 1965 pri gradnji hiše na parceli 707/16 k. o. Kamnik odkril gospod Stane Uršič. Pošteni najditelj je o najdbi predmetov, ki so bili skriti približno 30-50 cm pod zemeljsko površino obvestil kamniški muzej. Tedanja direktorica, arheologinja Mirina Cvikel Zupančič je ugotovila, da gre za grob, ki je bil pokrit s kamnito ploščo. Vanj so bili pridani: žara s pepelom in kostnimi ostanki, skodela in bronasta igla. Javnost je bila o tej najdbi preko medijev nemudoma (še leta 1965) obveščena. Na razstavi in v katalogu, ki jo spremlja, je grob postavljen v širši Evropski kontekst kulture žarnih grobišč, ki je prav po prevladujočem načinu pokopa (žgani žarni pokop in kremaciji – upepelitvi pokojnika) dobila svoje ime. Kamniški grob je eden najstarejših grobov iz tega časa, sodi v 13. oz. 12. in prvo polovico 11. stoletja pr. n. št.

Zanimivo zgodbo pa nam pripovedujejo pridatki iz groba z Ulice Toma Brejca h. št. 20. Igla, je zelo podobna tistim, ki so poznane predvsem z Apeninskega polotoka (pokrajini v severovzhodni in vzhodni osrednji Italiji). Prav na osnovi igle postavljamo grob globoko na sam začetek pozne–mlajše bronaste dobe, oz. kulture žarnih grobišč. V tem času igle največkrat najdemo v grobovih, v katerih so bile – glede na antropološke analize – pokopane osebe moškega spola. Iz tega dejstva se je sklepalo, da so igle sodile k moški opravi oz. noši. Enak sklep smo želeli z antropološko analizo potrditi tudi na primeru kamniškega groba.

Antropološko analizo sežganih kostnih ostankov iz groba iz današnje Ulice Toma Brejca h. št. 20 je naredil prof. dr. Joachim Wahl iz Konstanze v Nemčiji. Izkazalo se je, da je količina kosti (3,5 g) izjemno majhna. Določitev spola in starosti pokojnika, tudi zaradi slabe ohranjenosti ni bila mogoča. Prav tako ni bilo mogoče ugotoviti, ali pripadajo drobcu teh kosti izključno človeku ali gre morda tudi za sežgane živalske ostanke.

Če imamo paralele za iglo v Italiji in so zelo redko najdene vzhodno od nas, pa nasprotno, keramičnima posodama, žari in skodeli, na zahodu ne najdemo analogij. Vplivi ali vzori za izdelavo posod, ki sta verjetno lokalni produkt, so prišli iz vzhoda. Podobne posode najdemo na severovzhodu Slovenije, na najdiščih v Prekmurju in na najdiščih vzhodne Avstrije, Slovaške, ki so skoraj 500 km vzhodneje od Kamnika. Na Slovaškem grobove tega časa sestavljajo približno podobni sestavi: žara, ponekod še glinena posoda, ki je pogosto služila kot pokrov žare. V dodatni posodi je bila včasih pogrebna popotnica in deli noše: npr. nakit, kot so igle, obročki, ogrlice ipd.

Povsem enaka vsebina groba kot jo poznamo iz Kamnika. To nakazuje na dejstvo, da je pogrebni ritual sledil nekim povsem natančno, strogo v naprej določenim pravilom in da ni bil prepuščen naključjem.

V katalog in razstavo pa je vključen tudi poseben grob, veljaka, morda konjenika, bojevnika tedanje dobe iz Čake na Slovaškem. V grobu s številnimi drobci keramike, bronastega oklepa, sekir, sulic, idr. predmetov poškodovanih v ognju, poznamo kamniškemu identično posodje. V grobu so tudi nakitni predmeti, lasni obročki, ogrlice, igle. Kombinacija pridakov, ki se pri nas pojavljajo ali v depojih – ločeno ali v grobovih.

So morda depoji na območju jugovzhodnih Alp v bistvu nadomestilo za pokope najvišjih predstavnikov družbe? To je še eno odprto vprašanje, ki se poraja ob primerjavah, ki smo jih za tri predmete iz kamniškega groba in ostale bronastodobne najdbe s Slovenije in kamniškega območja našli v širšem krogu kulture žarnih grobišč.

Če zaključimo, bronastodobni »Kamničani« so imeli nesporno stike z različnimi skupnostmi tako iz zahodno jadranskega prostora in severa Apeninskega polotoka kot tudi s Karpatskim bazenom in vzhodnimi območji. To se dokazuje tudi skozi ostale bronastodobne najdbe z ožjega dela obravnavanega območja, ki smo jih vključili v pregled bronastodobnih najdb in najdišč. Drobci počasi sestavljajo zaenkrat nepopolno sliko poselitve bronastodobnega »Kamnika«. Če poznamo iz zgodnje in srednje bronaste dobe nekaj naključnih najdb sekir, potem v pozni bronasti dobi lahko že zarišemo jasnejše obrise »sveta živih« in »sveta mrtvih«. Prvi so imeli svoja domovanja na Starem gradu, Veliki Špici in na Kratni. Predvsem na slednji je bilo najdenih veliko fragmentov pekev – pokrovi za peko na oprtem ognju, odlomkov prenosnih ognjišč in peči. Prav tako pa svitkov, loncev, okrašenih ostenii posod, latvice itd... Najdeni odlomki kamnov, ki so pripadali žrmljem (ročni mlini za mletje žit) pričajo o tem, da so bodisi imeli polja ali pa iz ravninskega dela prinašali klasje in ga v obdelali v naselbini. Uteži za statve in preslice so dokaz tkanja in predenja volne. Svet mrtvih pa se je nahajal preko Kamniške Bistrice na desnem bregu vzdolž trase železniške proge, kjer so arheološke najdbe letele na dan še v času njene gradnje (konec 19. stoletja).

Razstava in katalog razstave sta nastala s sodelovanjem dr. Brine Škvor Jernejčič z Oddelka za arheologijo Filozofske fakultete, Univerze v Ljubljani. Brina Škvor Jernejčič je v času podoktorskega študija na Svobodni univerzi v Berlinu (Freie Universität Berlin) proučevala prazgodovinske skupnosti in njihov pogrebni običaj v luči novih naravoslovnih analiz.

Janja Železnikar